

NOUS MITJANS D'EXPRESSION I NOUS VALORS ESTÈTICS

Les avantguardes històriques

ART I HISTÒRIA

MARIA MORENO CANO

maria.moreno@ub.edu

Departament d'Història de l'Art

NOTES PRELIMINARS

Investigació finançada pel Ministeri d'Educació, Cultura i Esport del Govern espanyol per a la Formació de Professorat Universitari.

INTRODUCCIÓ

- Terminologia militar
- Revolució de la vida a partir de l'art
 - Trencament amb el passat
 - Des del present
 - Projecció al futur
- Experimentació formal + Llibertat expressiva + Primitivisme

Renovació del llenguatge + Allunyament del naturalisme + Rebel·lió + Atracció per l'irracional + Implicació polític-social

MANIFESTOS D'AVANTGUARDA

- Manifest com a obra poètica autònoma i com a gènere literari
- Cohesionador del grup → discurs + defineix la identitat del grup
- Text breu, amb discurs agressiu, incendiari i persuasiu, paraules en llibertat
 - Futurisme → discurs entusiasta i enèrgic, triomfalista i contundent
 - Surrealisme → to més assagístic, automatisme
 - Dadaisme → oralitat, brevetat i trencament del discurs
- Parts del manifest
 - a) Títol
 - b) Discurs inicial
 - c) Cos
 - d) Conclusió
 - e) Data i signatura (opcional)

FAUVISME

- París, 1904-1908
- Salon d'Automne (1905)
 - Louis Vauxcelles: *Donatello parmi les fauves*
- Pintura com a vehicle per a l'expressió de les emocions
- Primitivisme

CUBISME

- França, 1907-1917
- Terme encunyat per Louis Vauxcelles
- Teòrics del moviment: Albert Gleizes, Jean Metzinger i Guillaume Apollinaire
- Principals representants
 - Pablo Picasso
 - Georges Braque
 - Juan Gris

CUBISME

- Recerca d'estabilitat i essencialitat a partir de la depuració de la realitat
- Desintegració de la realitat
- Influència primitivisme + Cézanne (esfera, con, cilindre)
- Etapes
 - 1) 1908-1909: Protocubisme o cubisme cezannià
 - 2) 1909-1911: Cubisme analític o hermètic
 - 3) 1912-1916/6: Cubisme sintètic
- Collage

EXPRESSIONISME ALEMANY I VIENÈS

- 3 nuclis

- 1) Dresden → DIE BRÜCKE (1905-1913)

- Ernst Ludwig Kirchner
- Erich Heckel
- Karl Schmidt-Rottluff
- Emil Nolde

- 2) Munic → DER BLAUE REITER (1911-1914)

- Wassily Kandinsky
- Franz Marc
- August Macke
- Arnold Schönberg

- 3) Viena

- Egon Schiele
- Oskar Kokoschka

EXPRESSIONISME ALEMANY I VIENÈS

- Art subjectiu que empra la distorsió de les formes
- Art d'oposició
 - Antinaturalista
 - Antiburgès i anticonvencional
 - Antiimpressionista
 - Implicació activa a nivell polític per canviar el món → sentit combatiu i de revolta
 - Crit

EXPRESSIONISME ALEMANY I VIENÈS

DIE BRÜCKE (Dresden, 1905-1913)

- «El pont»
- Influència
 - a) Xilografia alemanya medieval
 - b) Munch, Van Gogh, Ensor
 - c) Art primitiu (Àfrica, Oceania)
- Ús arbitrari i expressiu del color per expressar sentiments → colors estridents, elèctrics
- Formes planes, simplificades, esquemàtiques, depurades
- Línies anguloses i tallades → agressivitat, instintiu
- Kirchner: *Manifest Die Brücke*, 1906

EXPRESSIONISME ALEMANY I VIENÈS

DER BLAUE REITER (Munic, 1911-1914)

- «El genet blau»
- Almanach, 1912
- Ús expressiu i arbitrari del color
- Rebuig de la imitació de la realitat i dels valors tradicionals
- Purificació i espiritualització de l'art + evasió

EXPRESSIONISME ALEMANY I VIENÈS

DER BLAUE REITER (Munic, 1911-1914)

- Kandinsky

- Classificació segons tipologia d'obra

- 1) Improvisacions
- 2) Impressions
- 3) Composicions

- Classificació cronològica (etapes)

- a) 1908-1909: Inici de la dissolució de l'element figuratiu
- b) 1910-1914: Pintura sense objecte
 - *De l'espiritual en l'art* (1911)
- c) 1919-1923: Codificació del llenguatge
- d) 1922-1933: Punt i línia sobre el pla
 - *Punt i línia sobre el pla* (1926)

EXPRESSIONISME ALEMANY I VIENÈS

VIENA

- Oskar Kokoschka
 - Pintura reaccionària i expressiva
 - El cap salvatge de la Kunstschau
- Egon Schiele
 - Pintura pertorbadora i detallista
 - Retrats de joves erotitzats i de cossos descarnats

FUTURISME

- Milà, 1908
- Marinetti: «Manifeste du futurisme», *Le Figaro* (1909)
- Boccioni: *Manifest tècnic de l'escultura futurista* (1912)
- Discurs incendiari, destructiu i agressiu amb optimisme en el futur
 - Progrés científic i tecnològic: automòbil i ferrocarril → velocitat
 - Joventut
 - Destrucció del culte al passat: museus, biblioteques i art mimètic
 - Apologia de la ciutat + Abominació de la naturalesa
- Serata
- Influència del puntillisme, impressionisme, cubisme i fotografia

AVANTGUARDES RUSSES: Suprematisme

- Art introspectiu i evasiu sense implicació política
- Malevich: *Manifest del Suprematisme* (1915)
 - Manifestació de la pura sensibilitat
 - Formes geomètriques → quadrat
- Primitivisme → art popular rus + icones

AVANTGUARDES RUSSES: Constructivisme

- Art al servei de la política i de l'Estat
- Art integrat en la societat

BAUHAUS

- Alemanya, 1919-1933
- Bau = construcció + Haus = casa → casa de la construcció
- Escola de disseny, art, arquitectura i artesania
- Seus: Weimar (1919-1925), Dessau (1925-1932) i Berlín (1932-1933)
- Etapes
 - Segons els directors
 - Segons els aspectes estilístics
 - Segons els aspectes ideològics

BAUHAUS

- Alemanya, 1919-1933
- Bau = construcció + Haus = casa → casa de la construcció
- Escola de disseny, art, arquitectura i artesania
- Seus: Weimar (1919-1925), Dessau (1925-1932) i Berlín (1932-1933)
- Etapes
 - Segons els directors
 - 1) Walter Gropius (1919-1928)
 - 2) Hannes Meyer (1928-1930)
 - 3) Ludwig Mies van der Rohe (1930-1933)
 - Segons els aspectes estilístics
 - Segons els aspectes ideològics

BAUHAUS

- Alemanya, 1919-1933
- Bau = construcció + Haus = casa → casa de la construcció
- Escola de disseny, art, arquitectura i artesania
- Seus: Weimar (1919-1925), Dessau (1925-1932) i Berlín (1932-1933)
- Etapes
 - Segons els directors
 - Segons els aspectes estilístics
 - 1) Fase expressionista: individual, tendent a l'artesania – Itten, Schreyer (1919-1921/1922)
 - 2) Fase formal: formes bàsiques i colors fonamentals – Kandinsky (1922-1924)
 - 3) Fase funcional: col·laboració amb la indústria – Moholy-Nagy (1924-1928)
 - 4) Fase analítica: difusió – Hannes Meyer (1928-1930)
 - 5) Fase estètica: del coneixement del material – Mies van der Rohe (1930-1933)
 - Segons els aspectes ideològics

BAUHAUS

- Alemanya, 1919-1933
- Bau = construcció + Haus = casa → casa de la construcció
- Escola de disseny, art, arquitectura i artesania
- Seus: Weimar (1919-1925), Dessau (1925-1932) i Berlín (1932-1933)
- Etapes
 - Segons els directors
 - Segons els aspectes estilístics
 - Segons els aspectes ideològics
 - 1) Fase de creació (1919-1923)
 - 2) Fase de consolidació (1923-1928)
 - 3) Fase de desintegració (1928-1933)

BAUHAUS

- Mètode pedagògic (3,5 anys)
 - Curs preliminar / *Vorlehre* → Johannes Itten
 - Caràcter teòric-pràctic
 - Exercicis de respiració i meditació + Dibuixos de lliure associació
 - Primer curs: llenguatges artístics
 - Segon curs: tallers específics
 - Coneixement dels materials + de les formes i tècniques artístiques
 - Quart curs: *bau*
 - Projecte final

Mestre de la Bauhaus (mestria)

BAUHAUS

- Vehicles de difusió del pensament
 - Llibres
 - Revista *Bauhaus*
 - Gropius: *Manifest de la Bauhaus*, 1919
- Principals professors
 - Johannes Itten (*L'art del color*, 1961)
 - Oskar Schlemmer
 - Wassily Kandinsky (*Punt i línia sobre el pla*, 1926)
 - Paul Klee
 - László Moholy-Nagy → New Bauhaus (Chicago)
 - Josef Albers → Black Mountain College (Carolina del Nord)

NEOPLASTICISME HOLLANDÈS

- Holanda, 1917-1931
- Revista *De Stijl*
- Manifest De Stijl, *De Stijl*, 1919
- Mondrian: «Del natural a l'abstracte, és a dir, de l'indefinit al definit», *De Stijl*, 1918
- Art racional que depura la realitat i defuig de tot individualisme i component emocional
- Influència
 - Teosofia
 - Mathieu Schoenmaekers: *La nueva imagen del mundo* (1915) → ús dels colors primaris

NEOPLASTICISME HOLLANDÈS

- Voluntat d'integració de les arts visuals
- Etapes del moviment:
 - 1) 1917: etapa de formació i publicació de la revista
 - 2) 1921: internacionalització
 - 3) 1925: introducció de la diagonal per Theo van Doesburg i escisió del grup

PINTURA METAFÍSICA ITALIANA

- Espectralitat de la realitat → Nova realitat essencial
- *Valori plastici*
- Giovanni Papini: *Lo trágico cotidiano*, 1906

DADAISME

- Zuric, 1916-1923
 - Hugo Ball i el Cabaret Voltaire
- Tristan Tzara: *Manifest Dadà*, 1918
- Dadà → atzar + allò infantil
- Actitud nihilista: gest de destrucció i negació totals, tabula rasa
- Diversos grups:
 - Zuric
 - París
 - Nova York
 - Hannover
 - Berlín

SURREALISME

- França i Bèlgica, 1924
- André Breton: *Primer manifest surrealista*, 1924
- _____: *Segon manifest surrealista*, 1930
- Resposta positiva i esperançadora
- Recuperació en un sentit combatiu, no evasiu, del sentiment simbolista finisecular
 - Somni (onirisme), irracional → Conciliació somni – realitat = surrealitat
- Plasmació de les visions del subconscient → Freud

SURREALISME

- Tècniques surrealistes
 - Combinació d'objectes insòlits amb qualitats dispars
 - Automatisme – *cadavre exquis*
 - Frottage
 - Grattage
 - Decalcomania
 - Fotomuntatge
 - Mètode paranoicocrític
 - Realisme màgic

BIBLIOGRAFIA RECOMANADA

- BOZAL, V.: *Arte de vanguardia: un nuevo lenguaje*. Madrid: Cuadernos para el Diálogo, 1978.
- BOZAL, V.: *Los Primeros diez años: 1900-1910, los orígenes del arte contemporáneo*. Madrid: Visor, 1993.
- BÜRGER, P.: *Teoría de la vanguardia*. Barcelona: Península, 1987.
- CIRLOT, L.: *Primeras vanguardias artísticas: textos y documentos*. Barcelona: Labor, 1995.
- DE MICHELI, M.: *Las Vanguardias artísticas del siglo XX*. Madrid: Alianza, 2002.

UNIVERSITAT DE
BARCELONA